

OGULIN – GRAD BAJKE I VODE

Branka Beović, dipl. ing. građ.

Jedan od najljepših gradova kontinentalne Hrvatske, Ogulin, ima vilinsku vodu, zavičaj je bajki, ima okamenjenog diva, Kleka, u njegovoj se utrobi nalazi začarana princeza, na njemu se sastaju vještice, vile i vilenjaci. Ogulin ima i nesretne ljubavnike, Đulu i Milana, a ne nedostaje ni zmaj u jezeru.

UTVRDA

Grad je oko 1500. godine utemeljio Bernardin Frankopan. Lokacija za grad je bila povoljna budući se zbog ponora Dobre mogao lako braniti. Neko je vrijeme

služio kao zatvor, a od 1967. godine u njemu se nalazi Zavičajni muzej.

Ogulin je grad vode.

VILINSKA VODA, PRVI VODOVOD I VRELO CESAROVAC

U Parku kralja Tomislava nalazi se vrelo Cesarovac i podsjeća nas na vrijeme izgradnje prvog ogulinskog vodovoda 1847. godine.

Ovo područje obiluje mnogim izvorima vode, ali su ona nepovoljno raspoređena i udaljena od naselja. Prije

Slika 1: Vrelo Cesarovac i vilinska voda (snimila: B. Beović)

Slika 2: Ogulin iz Valvasorova djela *Slava vojvodine Kranjske* (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:The_Glory_of_the_Duchy_of_Carniola)

Slika 3: Klek, usnuli div (snimila: B. Beović)

Slika 4: Frankopanski stari grad, danas Zavičajni muzej i replika kipa rimskog vojnika s ograde drugog kata kamenog mosta u Tounju (snimila: B. Beović)

Slika 6: Zidnjak o vodi (Zavičajni muzej u Ogulinu)

Slika 5: Dvorišna strana kaštela (snimila: B. Beović)

Slika 7: Vodoskok u Parku kralja Tomislava (snimila: B. Beović)

izgradnje vodovoda stanovništvo je zahvaćalo vodu iz potoka Bukovnik, koji se ulijeva u rijeku Dobru, a u jednom starom dokumentu iz 16. stoljeća zabilježeno je da se stanovnici zbog straha od Turaka boje ići po vodu na zdenac Krljenac (*Kernyelacz*).

Mile Magdić 1926. godine piše u knjizi *Topografija i povijest Ogulina* da Ogulin ima zdravu i pitku vodu kojoj, osim gospičke, nema premca u cijeloj Hrvatskoj i Slavoniji.

Izgradnju prvog vodovoda *zasnovao* je ogulinski pukovnik Ivan Schnekcl Trebersburški, kojem pripadaju i posebne zasluge za izgradnju i uređenje grada između 1835. i 1840. godine, a izveo ga je 1847. godine ogulinski pukovnik S. Šupljikac. Od izvorišta Turkovići, ispod Puškarića, kroz Markoviće do Bukovnika te dalje desnom obalom rijeke Dobre do grada, bile su položene drvene jelove cijevi. Za vodovod je potrošeno 5.000 forinti. Radove su besplatno izvodile sve općine ogulinske pukovnije, a dostavile su i 2.000 komada jelovih cijevi za njega. Cijevi su kasnije zamijenjene glinenim cijevima. Trideset i pet godina kasnije, 1882. godine, izgrađen je novi vodovod. Cijevi su bile lijevanoželjezne. Promijenjena je i trasa. Cjevovod je položen kroz Sv. Petar, Zagrad, uz Frankopansku kulu do vrele Cesarovac pokraj župne crkve sv. Križa. Vodovod je bio dug 5 kilometara i dovodio je vodu iz Turković sela ispod samog Kleka.

Vrelo Cesarovac je te godine dobilo današnji oblik.

Na zdenču su tri natpisa; na sjevernoj strani: *Sagrađeno godine 1882.*, na južnoj: *Vrelo Cesarovac*, a na zapadnoj: *Sagrađjen i otvoren blagim otčinskim nastojanjem preuzvišenog gospodina zapov. generala Franje baruna Filipovića godine 1882.* Prijašnji natpisi na zdenču glasil su: na istočnoj strani: *Ferdinandus I. Austriae imperator 1847.*, na južnoj: *Trudom puka ogulinske regimente 1847.*, na zapadnoj: *Vrelo Cesarovac*, te na sjevernoj strani: *Durch die Gemeinde des Oguliner Regiments 1847.*

Nakon izgradnje električne centrale u Ogulinu, 1925. godine, iznad Turković sela je izgrađen novi vodospremnik koji se otad puni crpkama na električni pogon. Vodovodne cijevi su „pojačane“, a napravljen je i filter za pročišćavanje vode.

Danas Ogulin ima moderan vodovod.

Vrelo je 2004. godine uređeno, ugrađene su nove slavine te postavljena nova željezna ograda, a voda se u vrelo i dalje dovodi iz izvora u Turkovićima, selu ispod Kleka.

Predaja kaže da je to vilinska voda te da će svaka žena koja popije vodu s Cesarovca postati lijepa, dobra i zauvijek mlada, a muškarac koji se napije ove vilinske vode oženit će se Ogulinkom.

KLEK I VJEŠTICE

Klek dominira cijelom okolicom. Vrh je visok 1182 metra. Ako se gleda iz Ogulina, planinski hrbat Kleka ima oblik diva koji spava na leđima. Glavna stijena podsjeća na njegovu glavu, a Klečice izgledaju kao njegova stopala.

Valvasor je u 17. stoljeću zabilježio predaju o Kleku po kojoj se za vrijeme olujnih noći na samom vrhu Kleka, u ponoć, skupljaju vještice, vile planinkinje i vilenjaci iz cijeloga svijeta, a njihovo kolo i vrisak dopiru čak i do grada Ogulina.

ĐULA I ĐULIN PONOR

Kanjonom kroz samo središte grada svoj tok završava rijeka Dobra – ponire ispod kamenih i strmih litica, u dubinu zemlje. Đulin ponor ujedno je i najveći ulaz u špiljski sustav Đulin ponor – Medvedica s ukupno istraženom horizontalnom duljinom kanala od 16396 metara. Ime ponora vezano je uz predaju o Đuli ili Zulejki, koja se u ponor strmoglavila zbog nesretne ljubavi.

Milan Hanžek je 1910. godine na osnovu te predaje napisao dramu *Zulejka (Gjulin ponor)*. *Historijska tragedija u tri čina*. Radnja se odvija sredinom 16. stoljeća u Ogulinu.

Šesnaestogodišnja kneginjica Zulejka/Đula obećana je za suprugu starijem plemiću. Međutim, kada je u Ogulin došao mladi krajiški kapetan Milan Juraić, Đula se na prvi pogled zaljubila u njega. U bitci s Turcima kapetan je poginuo, a Đula se od tuge bacila u ponor rijeke Dobre usred grada.

Na litici iznad ponora vidi se profil muškarca koji gleda prema ponoru, a Ogulinci kažu da to Milan traži svoju Đulu.

... I DRUGE PREDAJE

Poznata je pučka predaja o ukletoj kraljevni koja se nalazi u unutrašnjosti Kleka pretvorena u zmiju te predaja o zmaju koji živi u dubinama Schmidtova jezera. Djevojku koja je došla zagrabiti vodu zmaj je htio povući sa sobom na dno jezera, ali spasio ju je Sv. Juraj, a otisak kopita njegovog konja sačuvan je na kamenu pokraj jezera.

IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ I PRIČE IZ DAVNINE

Brojne generacije učenika u Hrvatskoj i van granica Hrvatske odrasli su uz djela Ivane Brlić Mažuranić. Rodila se 18. travnja 1874. godine u Ogulinu. Iako se obitelj već sljedeće godine odselila iz Ogulina, Ivana je rado navraćala u Ogulin. Koliko je on utjecao na nju i njezina djela opisala je u autobiografiji:

„Čudnovati i napadni oblici Kleka i romantičnost Dobre pružali su mojoj mašti toliko hrane da sam

Slika 8: Bista Ivane Brlić Mažuranić, djelo kipara Vanje Radauša (snimila: B. Beović)

Slika 9: Đulin ponor, Milan traži svoju Đulu (snimila: B. Beović)

Slika 10: Most na Dobri (snimila: B. Beović)

daleko u noć prevračala u mislima najčudnovatije slike i fantastične mogućnosti: "Što li se sve odigrava u dubokoj noći oko Kleka."

U *Pričama iz davnine* Đulin se ponor vjerojatno javlja u *Regoču* u obliku prolaza u podzemni svijet koji je, na Kosjenkin prijedlog, udarcima noge načinio Regoč, a velika poplava Zlovide mogla bi se usporediti s nabujalom rijekom Dobrom, koja i danas ponekad poplavljuje grad.

Slika 11: Bista prof. dr. K. Tonkovića, mostograditelja (snimila: B. Beović)

Zaista udari Regoč o zemlju, probije rupu, a zemlja, kao žedna aždaja, stane srkati, srkati, gutati i navlačiti u se ono silno more sa čitave ravnice. Ne potraja dugo i posrka zemlja svu vodu i ukazaše se opet sela, polja i livade, povaljane i zamuljane, ali svako na svom mjestu.

U priči *Bratac Jaglenac i sestra Rutvica* Klek postaje strašna Kitež-planina u kojoj živi Zmaj Ognjeni.

Leti orao i nosi Rutvicu u svoje gnijezdo, baš u Kitež-planinu ...

... i tuj odmah ugleda Rutvica, što još nikada ne bijaše vidjela ni ona ni drugi stanovnici doline, jer se svaki uklanjao strašnoj planini – a tko bi jednom u nju zalutao, taj se više nije vraćao. Vidi dakle Rutvica: na jednoj se stijeni sastalo sedam vila Zatočnica, što su u Kitež-planini dvorile Zmaja Ognjenoga. Zovu se Zatočnice, jer su se zavjerile, da će se, kao posljednje od vilinskog plemena, osvetiti ljudskome rodu.

Godine 1937., kao prva žena književnica, Ivana Brlić-Mažuranić izbrana je za dopisnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

MOSTOGRADITELJ

I naš najveći hrvatski mostograditelj, prof. dr. Kruno Tonković, je djetinjstvo proveo u Ogulinu. Za Dan grada, 2003. godine, njegova je bista postavljena ispred novoizgrađenog mosta na Dobri.

Slika 12: Jezero Sabljaci, ogulinsko more (snimila: B. Beović)

DRUGO LICE DOBRE

Dobra ponekad pokaže i svoje drugo lice. U *Topografiji i povijesti Ogulina* Magdić daje podatke o velikim poplavama koje su zadesile Ogulin u prošlosti.

Dana 17. listopada 1824. godine u jedanaest sati noću Dobra se izlila iz svoga korita i poplavila veći dio Ogulina. Pod vodom su četrdeset sati bili cijeli trg te pojedine ogulinske ulice, izuzevši onu koja vodi u Lomost. Žitelji, koji su stanovali iza frankopanskog grada, morali su pobjeći na krovove svojih kuća da bi si spasili život. Poplava je nanijela neizmjernu štetu vojnom eraru i župljanima, razrušila u Lomostu polovicu kamenog mosta s istočne strane, raznijela sve pojedine mostove, osim onoga što vodi do Puškarića i Turkovića, te po poljima razbacala mlinove i njihove krovove tako da se isti nisu mogli pokupiti.

Dana 21., 22., 23. i 24. listopada 1825. godine poplava ponovno nanosi veliku štetu žiteljima, osobito onima koji su imali svoje kuće i vrtove iza starog frankopanskog grada.

Dobra se 17. i 18. srpnja 1841. godine izlila iz korita i poplavila Ogulin, a visina vode dosegla je u župnoj crkvi Uzvišenja sv. Križa do glavnog oltara, te se izlivala u Mrežnicu kod Oštarija.

U istoj knjizi Magdić daje podatke i o azijskoj koleri od koje su 1836. godine u Ogulinu umrle 53 osobe, a 1855. godine njih čak 288. Pobožni Ogulinci zavjetovali su se Sv. Roku i sagradili mu crkvu 1840. godine.

ZELENI GRAD

Ogulin je grad vode i ubraja se među najzelenije hrvatske gradove.

Ogulinski kraj obiluje prirodnim ljepotama. Neke od njih potaknule su ljudsku maštu i nastale su brojne predaje i legende o njima. One čine dio bogate nematerijalne baštine ogulinskog kraja i grada Ogulina. ■

LITERATURA

- Balog Z. (2013.): Gradovi kontinentalne Hrvatske: stil grada: tragovima identiteta hrvatskih gradova. Veda, Križevci.
- Poljak, Ž. (2012.): Vodič na Klek. Ogranak Matice hrvatske Ogulin, Ogulin.
- Batinić A. (2011.): Sjećanje i pamćenje u ogulinskim predajama i legendama. Prostor i oblikovanje lokalnog identiteta (<http://hrcak.srce.hr/file/107037>)
- Szabo, Gj. (2006.): Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Bičanić M. (et. al.) (2004.): Karlovačka županija. Turistička naklada, Zagreb.
- Pavešić M.; Puškarić A. (2003.): Ogulin, Tounj, Josipdol: povijest, kultura, umjetnost, prirodne ljepote. Turistička naklada, Zagreb.
- Radić J. (2003.): Pontifex Maximus: život i ostvarenja najvećega hrvatskog mostograditelja prof. dr. Krune Tonkovića. Dom i svijet, Zagreb.
- Lipošćak V.; Sučić, S. (2000.): Ogulin: povijesna i kulturna baština. Matica hrvatska: Poglavarstvo grada Ogulina, Ogulin.
- Brlić-Mažuranić I. (1999.): Priče iz davnine. Matica hrvatska, Ogulin
- Magdić M. (1996.): Topografija i povijest Ogulina. Ogranak Matice hrvatske Ogulin, Ogulin.
- <http://www.vodovod-ogulin.hr>
- https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:The_Glory_of_the_Duchy_of_Carniola